

Határok és hatások
Határvidékek, érintkezések, keveredések a vallási életben a jelenkori Magyarországon

Zárójelentés az OTKA K68325 pályázat eredményeiről
Témavezető: Barna Gábor

A kutatás indításakor az volt a munkahipotézisünk, hogy a 20. század második felében Magyarország (és Európa egésze) területén erőteljes elvallástalanodás, szekularizáció, vallási individualizáció következett be. Ennek, valamint a nagyarányú nemzetközi migrációnak következtében megváltozott a magyar és (az európai) történelmi (keresztény és zsidó) egyházak és vallások helye és szerepe. Következménye a vallás és a kultúra korábbi szoros összekapcsolódásának meglazulása, elválása volt.

Az 1989/1990. évi politikai és jogi rendszerváltozás következtében ezek az előidéző körülmények Magyarországon megváltoztak. A gyülekezés és a szervezkedés szabadsága magával hozta az egyházi/ felekezeti keretek újraszervezésének lehetőségét, a vallási egyesületek megalakításának vagy újraindításának szabadságát. A vallási eszmék és gondolatok akadálytalanul megjelentek a politikai határokon keresztül, de a hazai társadalomban is átlépték a különböző társadalmi rétegek, osztályok és korosztályok társadalmi határait. A vallás és kultúra, a vallás és társadalom, vallás és etnikum hagyományos formáinak összefonódása meglazult, illetőleg új kapcsolódások alakultak ki.

E munkahipotézis jegyében szegedi végzős hallgatóim közül azokat, akik az ún. „vallási néprajzi speciális képzést” elvégezték, munkájuk folytatására az OTKA pályázat keretében bevontam. A kutatások folytatása mellett az OTKA pályázat többük doktori értekezésének megírását segítette (Gleszer Norbert, Nagyné Frauhammer Krisztina, Povedák István, Iancu Laura), vagy doktori értekezésük megírásának megkezdését támogatta (Bodosi-Kocsis Nóra, Gyanó Szilvia, Vörös Emese, Povedák Kinga).

A felvállalt témakörök (vallási és állami ünnepek megülésének mai rítusai, sztárkultusz, a papságba átlépés rítusai, keleti gyökerű vallási közösségek [Krisna-tudatúak] meggyökerezése a magyar társadalomban és kapcsolatuk a magyar nemzeti tudattal, a migráció [globalizáció] hatása egy zárt moldvai társadalom vallásos életére, a magyarországi csodarabbik sírjaihoz vezetett zárandoklatok szerepe a külföldön újjáalakult magyarországi ortodox zsidó közösségek életében és identitásában, a népi írásos devóció, vallási társulatok elnöiesedés és elöregedése, keresztény könnyűzene) mindegyike e fenti problémakör megjelenítői, azaz rajtuk keresztül a régi és az új, a hagyományos és a kitalált, a nemzeti és a globális, a városi és a vidéki kapcsolata, konfliktusa és kompromisszuma jelenik meg a vallási életben.

E témakörökben sikerült fontos alapkutatásokat végeznünk. Egyetemi tanszék lévén a kutatásba - kutatószeminárium keretében - hallgatókat is bevontunk (Barna Gábor, Gleszer Norbert, Nagyné Frauhammer Krisztina). Ennek révén meg lehetett növelni hatékonyságunkat, földrajzilag pedig növelni kutatási területünket. A résztvevő kutatók többsége (kivéve Bodosi-Kocsis Nóra, Gyanó Szilvia, Povedák Kinga és Vörös Emese) egyetemi előadásai és szemináriumi révén kutatási eredményeiket azonnal tudta az oktatásban is hasznosítani. Ennek számszerűsíthető eredménye ugyan nincs, ám aki kutatással foglalkozott, tudhatja, hogy milyen fontos a kutatómódszertan elsajátíttatása, fiatalok kezdő kutatói lépéseinek támogatása.

Az OTKA pályázat tematikája miatt választottuk a 2009. évi nemzetközi diákszemináriumunk (Seminarium Ethnologicum Szegediense) témájául és helyszínéül

Gyöngyöst és a szeptember 4. vasárnapján megrendezett Fájdalmas búcsút. Ez lehetőséget adott hallgatók kutatásba bevonására, egy egyházi ünnep napjainkbeli helyzetének dokumentálására. (A kutatás eredményeként összeállt tanulmánykötet sajtó alá rendezése most folyik!)

Ugyanezen megfontolásból tudtuk bevonni hallgatóinkat egy lengyel-szlovák-magyar közös kutatásba, aminek témája (The Tree, the Well and the Ston. Sacred places in the cultural space of Central-Eastern Europe) kapcsolódik OTKA-pályázatunk tematikájához. Ennek keretében Magyarországon 8 település szakrális helyeit dokumentáltuk és elemeztük: Zebegény, Tápiószentmárton, Tiszakürt, Zombó, Várvölgy, Magyarhertelend, Máriakálnok.

Az OTKA kutatási projekt hatása is jelen van a szegedi Gál Ferenc Hittudományi Főiskola és a Szegedi Tudományegyetem BTK együttműködésében létrehozott Bálint Sándor Valláskutató Intézet megalakításában, valamint ennek az intézetnek az Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem Zsidó Vallási Kultúrakutató Csoportjával megkötött együttműködés létrejöttében.

Hallgatói alkalmazottak tevékenysége

A kutatásban két egyetemi hallgatót alkalmaztunk: Horváth Anettet (2007-2010), valamint Terendi Viktóriát (2010-2011). A pályázat tervezésekor a hallgatói alkalmazás járulégmentes volt, ám az elindulás utáni évben (2007) egy megszületett kormányrendelet miatt járulékkötelessé vált. Ez a nem tervezett költségtényező a pályázat teljes költségvetését felborította, kihatott a teljes költségvetésre és tartalmilag is átformálta munkatervünket. Ezért néhány külföldi konferencián való részvételről lemondtunk.

A kutatói asszisztensek elsődleges feladata az OTKA programban résztvevő kutatók munkájának segítése volt: kapcsolattartás a résztvevő kutatók között, a gyűjtött adatok beletárolása a tanszéki adattárba (kb. 700 tétel), az adattári nyilvántartás vezetés (SZENTA=Szegedi Néprajzi Tanszék Adattára), szakcikkek fénymásolása, interjúk leírása (mintegy 30 órányi anyag), képek, térképeket, dokumentumok digitalizálása, szkennelése.

A konferenciák lebonyolításában segédkezés: meghívók sokszorosítása, előadók regisztrációja, eligazítása, könyvadás, kiállítás rendezés a néprajzi tanszék Folyosó Galériájában (Terendi Viktória: 2010. április, 2011. április). Konferenciákon, kiállítás megnyitásokon fényképezés, videózás.

Kutatási eredmények

Kutatásaikról a pályázat résztvevői folyamatosan számot adtak hazai és nemzetközi/külföldi konferenciákon. Ezek az előadások részben megjelentek, részben sajtó alatt vannak, vagy nem is tervezzük megjelentetésüket. De mindhárom formában (előadás kézírata, sajtó alatt lévő előadás, publikáció) a kutatásról adnak számot.

A kutatás eredményeként 3 könyv, 1 nagyobb könyvfejezet, százon felüli publikált tanulmány, 4 doktori értekezés készült el (Gleszer Norbert, Nagyné Frauhammer Krisztina, Povedák István, Iancu Laura), s másik 4 van megírás alatt (Bodosi-Kocsis Nóra, Gyanó Szilvia, Vörös Emese, Povedák Kinga). A résztvevő kutatók közül öten (Barna Gábor, Gleszer Norbert, Nagyné Frauhammer Krisztina, Povedák István, Iancu Laura) témakörükből órákat tartottak, kutatási eredményeik így azonnal megjelentek az egyetemi képzés kurzusaiban is.

Barna Gábor: *Vallási ünnepek (Mindenszentek, húsvét) és állami ünnepek (márc. 15. és okt. 23.) megülésének mai rítusai.*

Abból az előfeltevésekből indultunk ki, hogy egyházi és világi ünnepeink emlékező rítusainak megszerkesztése az ünneplés korábbi vallási és világi kultúrájából indult ki és történik napjainkban. Bizonyos vizsgált egyházi ünnepek (hangsúlyosan: húsvét, Mindenszentek, kevésbé hangsúlyosan: karácsony, nagypéntek, gyöngyösi Fájdalmas búcsú) megmutatták, hogy az ünneplésnek alapvetően három formája alakult ki: 1. ünneplés a hagyományos, egyházas módon, 2. sajátos családi, kisközösségi ünneplési formák kialakulása, 3. az ünnep elutasítása. Állami/nemzeti ünnepeink (március 15., október 23.) nagyon eltérő formákat mutat föl. Amíg március 15. megülésének nagyjából konszenzuson alapuló formái vannak, addig augusztus 20. nagy változásokon ment keresztül a szocialista típusú ünnepléssel összehasonlítva, míg október 23-a megülésének szimbolikus formái napjainkban formálódnak ki, s nincs velük kapcsolatban közmegegyezés. Közös jellemzőjük azonban, hogy a politikai emlékrítusok megszerkesztésének a magyar nemzeti önazonosságtudat formálásában nagyon fontos szerep jut. Mind a vallási, mind pedig bizonyos állami ünnepek mai megülésének egyik jellemző vonása az, hogy megtartásuk fesztivalizálódik.

Összesen 90 ünnepleírás készült az ország 64 településéről.

Tematikus megoszlásban: március 15. - 23; Húsvét - 10; október 23. - 34; Mindenszentek, halottak napja - 23 leírás.

Az eredményekről tanulmányokban, konferencia előadásokon, egyetemi tanórákon adott számot.

A nagybőjti-húsvéti tematikához kapcsolódóan egy kiállítás készült (2011. április 14.) a néprajzi tanszék Folyosó Galériájában. (Publikációkat lásd a közlemények jegyzékében!)

Povedák István: *Hős- és sztárkultusz a posztmodern korban* téma kutatásánál abból az előfeltevésekből indult ki, hogy napjainkban a szakralitás fogalma átalakult. A hétköznapi világ elemei, szereplői szakrális jellemzőkre tesznek szert. Ennek egyik jelzője korunk sztárkultusza, melynek szereplői a populáris- vagy tömegkultúra fogyasztói számára orientációs pontokként funkcionálnak. A hazai társadalomtudományi kutatás e témát csak érintőlegesen vizsgálta. A kutatások során interdiszciplináris módszerek és források kerültek alkalmazásra (terepmunka, történelmi források, internet, vizuális megnyilvánulások).

A kutatás fő eredményeként megszületett 2009-ben a „Hősök és sztárok” című PhD értekezés, majd 2011-ben könyv formában „Álhősök, hamis istenek? A posztmodern kori hős- és sztárkultusz” címmel ennek kibővített, átdolgozott változata. A könyv többek közt vizsgálja a kérdést, hogy miért halványul el a történelmi hősök kultusza a felnövekvő generációk számára, mennyiben tudja a sztárkultusz betölteni az így keletkező űrt? A könyv eredményeit a zenei popkultúra (Zámbó Jimmy, Rúza Magdolna), a sportvilág (Puskás Öcsi, Simon Tibor), és a politikai élet (Orbán Viktor) szereplői körül kialakuló kultikus jelenségek elemzése alapján fogalmazza meg. Vizsgálja azt a kérdést, hogy a sztárokról szóló „legendárium” milyen kapcsolatban áll a történelmi hősök legendáival, mik azok a „hősmotívumok”, melyek jelen vannak mindkettőben, valamint Ninian Smart vallásfenomenológiáját felhasználva felteszi a kérdést, hogy a sztárkultusz mennyiben tekinthető vallási jelenségnek. Mindezek mellett több a témával foglalkozó tanulmánya jelent meg magyar- és idegen nyelven, áll kiadás alatt. Részt vett számos hazai- és külföldi konferencián, tagja lett több nemzetközi szakmai szervezetnek (SIEF – International Society for Ethnologists and Cultural Anthropologists, SIEF Ethnology of Religion Working Group, SIEF Ritual Year Working Group, EASA – European Association for Social

Anthropologists). A program támogatásával Povedák Kingával közösen részt vett nemzetközi kutatásban (The tree, the well and the stone. Sacred places in the cultural spaces of Central-Eastern Europe) melynek eredményeként az átalakuló szakralitás térbeli megnyilvánulásaiával foglalkozó angol nyelvű kötetet szerkesztett. Az OTKA program támogatásával 2010-ben 1 hónapot töltött a Holland Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézetében (Meertens Instituut). Kutatásai lezárásaként 2011. október 13-16-a között nemzetközi konferenciát szervez „Heroes and Celebrities in Central- and Eastern Europe” címmel, melynek eredményeit 2012-ben a LIT Verlag-nál tervezi konferenciakötetben kiadni. (Publikációkat lásd a közlemények jegyzékében!)

Vörös Emese: *A papszentelést követő újmisék rítusok dokumentálása és értelmezése.* A Magyarországon teljesen elhanyagolt kutatási téma jelentőségét mutatja, hogy mindmáig különböző rítusok fűződnek a pappá szentelés eseményéhez. A 20. század második felének erős egyház- és vallásellenes gyakorlata azonban nemcsak a papság számát csökkentette erősen, hanem visszanyeste a papszentelés/újmise köré fonódó világi jellegű ünnepléseket is. Ezek közül azonban sok helyen, s változatos formában megmaradt a beavatási rítusnak értelmezhető ún. paplakodalom. Ennek „lakodalmi jellegét” olyan mozzanatok adják, mint a lakodalmi jellegű menü, a zene és a tánc, a „menyasszonyi torta”, az ajándékok nyilvános prezentációja, stb. A paplakodalom jelenségével leginkább a hagyományőrzőbb vidékeken találkozhatunk (Somogy, Palócföld), sok helyütt azonban maga a fogalom is ismeretlen. A szocializmus korszakhatár jellegét jól mutatja a legidősebb papi generáció, valamint napjainkban pappá szentelt fiatalok ünneplése közötti különbség. Az egykori paplakodalmat mára sok helyen egyszerű ebéd, bankett váltja fel. A kutatás egyik fontos tanulsága, hogy ebben az esetben is megmarad a szokások átmeneti és kompenzációs rítusként értelmezett jellege.

Ezen egyházi szertartáshoz kapcsolódó világias jellegű ünneplést a katolikus egyház minden korban igyekezett szabályozni. Ezek feltárása, az egyházkormányzati publikációk áttekintésével is, megkezdődött.

Feltárta a téma hazai és külföldi liturgiátörténeti, néprajzi és folklorisztikai szakirodalmát, amiből kiderült, hogy a jelenséggel az európai kutatás alig foglalkozott. Csupán elszórt és gyér adatok találhatók, kivéve az osztrák liturgiátörténeti (Luca Oranges) és a német néprajzi összefoglalót (Monika Kania)). A témakutatás tehát magyar vonatkozásban mindenképp alapkutatás.

Kérdőíves felmérés készült (1 Szombathelyi, 1 Székesfehérvári, 1 Váci, 1 Veszprémi, 1 Győri, 1 Szeged-Csanádi Egyházmegye). 29 interjú született Csongrád (23 interjú - 1 újmisék székelyudvarhelyi, 2 aradi származású), Budapest (1 interjú) és Nyitrai Egyházmegye (5 interjú). Az interjúk 25-60 percesek voltak, az eddig legépelt interjúk terjedelme 207 oldal (+ környezettanulmányok, interjúként 1-2 oldal). 3 újmisék és egy paplakodalmon résztvevő megfigyelés készült (újmisék Szeged-Csanád Egyházmegye területén, a paplakodalom Aradon volt). Régi újmisékről 3 fényképet tárt föl (Nyitrai Egyházmegye). Újmisék meghívókat (10 db) és szentképeket (80 db) gyűjtött. Könyvtári és levéltári kutatómunkával újmisék aprónyomtatványokat tárt föl.

Készül a témakör kutatási eredményeit összefoglaló tanulmány, doktori értekezés kézirat. (Publikációkat lásd a közlemények jegyzékében!)

Bodosi-Kocsis Nóra: Kutatási cél a magyarországi Krisna-tudatú új vallási közösségek nemzeti identitáshoz való viszonyának feltérképezése. A kutatás két magyar Krisna-hívő közösség inkulturációs törekvéseit vizsgálta. Mindezt egy Magyarországon még gyermekcipőben járó antropológiai irányzat, az érzékek antropológiájának alaposabb

alkalmazásával. A zömében külföldi szakirodalom beszerzésében a pályázat könyvtárközi kölcsönzés lehetővé tételével segített.

Kutatási módszerek: résztvevő megfigyelés, interjúkészítés, valamint a közösségekre vonatkozóan az Interneten hozzáférhető anyag elemzése.

A kutatási eredményekről hazai és külföldi konferenciákon, publikációkban adott számot. Az OTKA támogatás segítette a külföldi konferenciákon való részvételben. Készül doktori értekezése *Az Internet mint lehetséges közösségmegtartó tényező egy magyar vainsnava közösség életében* címmel. (Publikációkat lásd a közlemények jegyzékében!)

Iancu Laura: A moldvai Magyarfalú népe a katolikus ünnepekben fejezi ki vallási identitását. A falu zártsága az erős migráció következtében oldódott. Az ünnepek a szétszéledt családtagok találkozásának alkalmai is. A vallásosság új formái jelentek meg. A kutatás e változó folyamatot dokumentálja és elemzi. Vizsgálta a közösségi gyakorlatban megjelenő újabb laikus vallási megnyilvánulásokat (vallásos társulatok, imaláncok, kilencedek, stb.). az írásbeliség és a szent iratok, a vallásos irodalom szerepét a társadalomban.

A kutatás négy éve alatt 12 alkalommal egy-két hetes terepmunkát, illetőleg 2011-ben levéltári kutatást végzett Magyarfaluban ill. Bákóban. Ennek során számos interjú, kb. 40 órányi hangfelvétel, több ezer fényképfelvétel, magyarfalusi iskoláskorú gyermekekkel 42 kérdőíves felmérés készült. A kutatási anyag terjedelme meghaladja a másfélezer oldalt.

Az OTKA kutatás 4 éve alatt elkészült doktori disszertációja: *Helyi vallás a moldvai Magyarfaluban* címmel. A dolgozat terjedelme 350 oldal, 100 oldal melléklet. (Publikációkat lásd a közlemények jegyzékében!)

Gleszer Norbert: A magyarországi csodarabbik sírjaihoz vezetett zarándoklatok szerepe a külföldön újjáalakult magyarországi ortodox zsidó közösségek életében és identitásában. A késő-modernitás virtuális közösségeit levéltári és könyvtári források, résztvevő megfigyelés, s interjúk révén értelmezi.

Az antropológiai jelenkutatásként indult vállalkozás a Jewish Studies keretében ma „magyar orthodoxyként” megjelenő csoportszerveződések történeti távlatainak kutatásává vált. Az örökségturizmus, vallási turizmus jelenségei mellett hangsúlyosan jelentek meg benne a mai tendenciák 19-20. század fordulóján kialakult előzményei. Tudatos problémafelvetéssé vált a tradicionalitásra törekvő magyarországi zsidó stratégiák és a folyamatként felfogott modernitás viszonyának újragondolása. Ehhez vizsgálati csoportot a polgárosuló fővárosi orthodoxy országos orthodox szervezethez közeli magyar nyelvű felekezeti hírlapírói elitje, forrásanyagot pedig a fővárosi magyar nyelvű orthodox sajtó nyújtott (1891-1944). A vallási autoritáshoz, az intézményi legitimitáshoz, a hagyomány-racionalizációhoz, az individualizálódó és pluralizálódó vallásossághoz való viszonyulást, a közösségi emlékezet formálásának igényét, valamint a modern jelenségek szelektív adaptációjának módját kutatta. Annak megragadására törekedett, hogy a premodern-modern váltást követően a fővárosi orthodoxy hogyan kísérelte megőrizni és átmenteni vallásgyakorlásának korábbi, elsősorban rurális világát, és hogyan igazodott az urbánus középrétegek felől érkező új igényekhez és mintákhoz, a modern jelenségek hogyan rendelődhetek alá a hagyomány láncolatának, miként vált a történetiség rendje, a vallási autoritáshoz való viszonyulás és a genealógiai emlékezet közösségi szűrővé, új modellek kialakításának eszközévé. A sajtó mint modern fórum pedig miként szolgálta az új jelenségek megvitatását, a közösségi értékek artikulálását és terjesztését, valamint milyen szerepet játszott a modern intézményi/ szervezeti kulturális emlékezet kialakításában.

A kutatás keretében elkészült doktori értekezése. (Publikációkat lásd a közlemények jegyzékében!)

Nagyné Frauhammer Krisztina: A magyar nyelvterület búcsújáráshelyein található vendégkönyvek, a népi írásos ájtatosság modern megnyilvánulásai szövegeinek elemzése. Magyarországon szinte kizárólag búcsújáráshelyekről ismertek. A rítus kommunikációs szempontú vizsgálata.

Az OTKA kutatási program keretében fő kutatási cél a népi írásos devóció egy speciális forráscsoportjának, a templomi vendégkönyveknek és az ehhez kapcsolódó rokon műfajoknak (mirákulumos könyvek, égi levelek, imacédulák, votív graffiti, internetes ima oldalak, profán vendégkönyvek) a kutatása volt. Az írásos vallásgyakorlat ezen formáira kevés figyelmet szentelt a hazai vallási néprajzi szakirodalom. Míg az évszázados hagyományokkal rendelkező írásos műfajok (mirákulum, votív képek feliratai) viszonylag jól feldolgozottak, addig a napjainkban nagy népszerűségnek örvendő valós és virtuális templomi vendégkönyvek témái először e kutatásnak köszönhetően kerültek előtérbe.

Elsősoban magyar kegyhelyeken kített vendégkönyveket vizsgált. Hosszú időt vett igénybe – a főképp külföldi – ide vonatkozó szakirodalom összegyűjtése. A program első évében ez volt legfőbb feladat. Emellett intenzív terepmunkát végzett Máriagyúd, Mátraverebély-Szentkút, Máriapócs, Máriakálnok és Egyházashát-Vecseklő településeken. Párhuzamosan folyamatosan számot adott eredményeiről hazai és külföldi konferenciákon, valamint szakcikkekben.

2009 májusára sikerült kutatásaim eredményét a célként kitűzött doktori disszertációban „Szemben a feledéssel. Magyarországi kegyhelyek vendégkönyveinek összehasonlító elemzése.” címmel összegezni. A dolgozatot summa cum laude minősítéssel 2009. novemberében védte meg Budapesten az ELTE Európai Ethnológia Doktori Iskolájában. (Publikációkat lásd a közlemények jegyzékében!)

Gyanó Szilvia: A hagyományos vallásos imatársulatoknál előregedés és elnőiesedés tapasztalható. A kutatás Keszthely környékén (Keszthely, Várvolgy, Karmacs, Zala m.) és a somogyi Nagy-Berek falvaiban (Buzsák, Táská, Nikla, Csömend, Vörs, Somogy m.) vizsgálta a társulatok szerveződését, a közösségi és egyéni imaéletében, valamint az előregedés és elnőiesedés okait. Terepmunkája során feltárta a társulatoknak a plébániai irattárakban, valamint a társulati tagok birtokában lévő iratanyagát (tagnyilvántartások, titokcserek, nyomtatott és kéziratos énekes és imádságos könyvek).

A kutatás során interjúkat, fényképfelvételeket készített, résztvevő megfigyeléseket végzett a társulat életének és működésének különböző alkalmain.

Megkezdte e témakörben doktori tanulmányait és doktori értekezésének előkészítését.

Magyar és angol nyelvű konferencia előadásokat tartott. (Publikációkat lásd a közlemények jegyzékében!)

Povedák Kinga: A kutatás célja a hagyományos keresztény vallásosság és a modernizáció találkozásának vizsgálata volt a keresztény zene változásán keresztül vallásos kisközösségekben.

A kutatás legfontosabb eredménye a „Gitáros apostolok. A keresztény könnyűzene története és értelmezése” című MA szakdolgozat, mely átdolgozott formában 2012-ben önálló kötetként is megjelenik. A munka a keresztény könnyűzene kialakulási folyamatát, a jelenség mögötti érzelmi mozgatórugókat, az egyházon belüli újfajta csoportosulásokat tudta felvázolni elsősorban az elmúlt 30-40 évet felölve. A kutatások részletesen feltárják, hogy a keresztény könnyűzene milyen csatornákon keresztül és milyen módon terjedt el a szocialista diktatúra időszakában. Megvilágítja annak csoportképző erejét a múltban és napjainkban. A téma kibővítése a cigány vallásosság és a pünkösdisták kisegyházak zenéjének jellegzetességeivel egy készülő PhD dolgozat témáját képezi. Mindezek mellett több angol- és magyar nyelvű tanulmány készült- ill. készül a témában, melyek neves hazai és külföldi

periodikákban, tanulmánykötetekben jelennek meg 2011-2012 év folyamán. A program támogatásával több külföldi és hazai konferencián vett részt előadással, tagja lett több szakmai nemzetközi szervezetnek (SIEF – International Society for Ethnologists and Cultural Anthropologists, SIEF Ethnology of Religion Working Group, SIEF Ritual Year Working Group, EASA – European Association for Social Anthropologists, BSA – British Sociological Association). A program támogatásával Povedák Istvánnal közösen részt vett nemzetközi kutatásban (The Tree, the stone and the Well. Sacred places in the cultural spaces) melynek eredményeként az átalakuló szakralitás térbeli megnyilvánulásaiával foglalkozó angol nyelvű kötetet szerkesztett. (Publikációkat lásd a közlemények jegyzékében!)

Könyvvásárlás, könyvkölcsönzés

Miután a problémakör egésze és fentebb említett résztemái egyáltalán nem, vagy csak marginálisan jelentek meg a magyar társadalomtörténeti, néprajzi, antropológiai kutatásokban, ezért pályázatunk fontos célkitűzése volt ennek - csaknem kizárólagosan - külföldi szakirodalmát beszerezni részben könyvvásárlással, részben pedig könyvtárközi kölcsönzéssel. Az OTKA pályázat segítségével 154 könyvet tudtunk beszerezni, elsősorban a zsidó vallási kultúra, a Krisna-tudatúak és a módszertani kérdések vonatkozásában, de minden más vizsgált témakörhöz kapcsolódóan is. Számos könyvtárközi kölcsönzést bonyolítottunk le szintén az OTKA pályázat segítségével, ami - a könyvvásárlással együtt - pályázatunk egyik fontos célja is volt, lévén, hogy több témakörben magyar nyelvű szakirodalom nincs, e területen végzett kutatásaink úttörők Magyarországon (pl. keresztény könnyűzene, paplakodalom).

Konferenciák

A kutatásban résztvevőkkel a kapcsolattartás részben személyes szegedi és budapesti munkamegbeszéléseken, részben konferenciákon, valamint - részben a hallgatói kutatói asszisztensen keresztül - elektronikus levelezésen keresztül történt.

A pályázat kutatási témakörében 7 konferenciát szerveztünk itthon és külföldön, többet a munkatervben tervezettnél, illetve tematikus előadásainkkal ennyi konferencián vettünk részt az OTKA támogatás segítségével.

1. A 2008. év nyarán a SIEF VI. Kongresszusán, az észak-írországi Derry-ben Gleszer Norbert, Povedák István és Barna Gábor vett részt előadással. A SIEF vallási néprajzi munkacsoportjának a kongresszus (SIEF 2008 – *Transcending 'European Heritages': Liberating the Ethnological Imagination* Panel/Workshop: P41., Derry, 16-20 June 2008) programjának keretében önálló konferenciaként megrendezett ülészakát Ulrika Wolf-Knutszal (Åbo/Turku, Finnország) együtt Barna Gábor szervezte *Secural Ritual and Civil Religion* témakörben. Itt adott elő mindhárom pályázati résztvevő. Az előadások megjelentek az Åbo Akademi University által kiadott kötetben. (Lásd publikációs jegyzék!)

2. 2008. májusában és októberében Szegeden *Kleindenkmale* ill. Szakrális kisemlékek címmel rendezett német (*18. Internationale Tagung für Kleindenkmalforschung* in Szeged, Ungarn 22. bis 25. Mai 2008) ill. magyar nyelvű (*Szagrális kisépítmények a Kárpát-medencében: 9. Szegedi Vallási Néprajzi Konferencia*, Szeged, 2008. október 8-10.) konferenciánkon az OTKA pályázat kutatói közül előadást tartott Frauhammer Krisztina, Gleszer Norbert és Barna Gábor. (Az előadások sajtó alatt vannak.)

3. 2009. októberében Szegeden a SIEF International Ethnographic Network munkacsoportja és az MTA Néprajzi Kutatóintézete (*16th Conference of the SIEF's International*

Ethnocartography Network, Department of Ethnology and Cultural Anthropology, University of Szeged - Institute of Ethnology, Hungarian Academy of Sciences, Budapest, 14. September 2009) tartott konferenciát *Ethnographica Atlases és Region and Borders. Crossing and Creating Borders* címmel két szekcióban. A konferencián előadást tartott Gleszer Nobert, Iancu Laura, nagyné Frauhammer Krisztina, Povedák István, Povedák Kinga és Barna Gábor. (Az előadások sajtó alatt vannak.)

4. A SIEF vallási néprajzi munkacsoportjának 2010. évi varsói konferenciáján, amit Ulrika Wolf-Knuts-szal együtt szintén Barna Gábor szervezett, előadást tartott Frauhammer Krisztina, Gyöngyössi Orsolya, Povedák István, Povedák Kinga és Barna Gábor. (Az előadások sajtó alatt vannak.)

5. 2010 októberében tartottuk a kutatási projekt címmel megegyező tematikában pályázatunk záró konferenciáját *Vallások, hatások, kölcsönhatások* címmel, aminek megrendezésében közreműködött a GFHF – SZTE Bálint Sándor Valláskutató Intézete és a Magyar Néprajzi Társaság Folklór Szakosztálya is. („Vallások, határok, kölcsönhatások” / “Religions, Borders, and Interferences”, 10. *Szegedi Vallási Néprajzi Konferencia*, Szegedi Tudományegyetem BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszéke, a GFHF – SZTE Bálint Sándor Valláskutató Intézete és a Magyar Néprajzi Társaság Folklór Szakosztálya szervezésében, Szeged, 2010. október 6-8.) Az OTKA-kutatásban résztvevők számára külföldi résztvevőkkel angol nyelvű szekciót szerveztünk (Barna Gábor, Bodosi-Kocsis Nóra, Gleszer Norbert, Gyanó Szilvia, Frauhammer Krisztina, Iancu Laura, Povedák István, Povedák Kinga, Vörös Emese részvételével). Ennek tanulmányai részben megjelentek az *Acta Ethnographica Hungarica* 56 (2011) 1. számában angol nyelven, valamint magyarul és angolul az Akadémiai Kiadó és az SZTE Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék közös kiadásában, részben pedig sajtó alá rendezés állapotában vannak. (Lásd publikációs jegyzék!)

6. 2011. áprilisában részt vettünk a SIEF VII. liszaboni kongresszusán (10th SIEF International Congress, Lisbon, April 17-21, 2011 *People Make Places*). A vallási néprajzi szekcióban, amelynek egyik szervezője Barna Gábor volt, előadást tartott Povedák István, Frauhammer Krisztina, Barna Gábor. Egy másik szekcióban pedig Povedák Kinga. Az elhangzott előadások még kéziratban vannak. Sajtó alá rendezésük várható.

7. 2011. május 30. Zágráb, Barna Gábor - Bratanić-előadás (*Holiday, Feasts, and Celebration in Hungary/East Central Europe in Our Days*).

A fentiekén túl a kutatási projekt résztvevői több, mások által szervezett konferencián is részt vettek előadással. (Lásd közleményjegyzék!) Ugyancsak számos, itt fel nem tüntetett és nem részletezett helyen és alkalommal ismeretterjesztő előadást tartott a projekt minden résztvevője kutatási témájából.

A tervezetthez képest nem valósult meg két nagyobb külföldi út, az egyik Jeruzsálembe, a másik New York-ba, a költségvetés átszervezése miatt. Ezért pénzügyi módosítást kértünk.

Publikációk (lásd külön a Közlemények címszó alatt)

A kutatás három résztvevőjének (Povedák Kinga, Gyanó Emese, Vörös Emese) tevékenységét (kutatás, konferencia részvétel, publikálás) részben korlátozta, hogy gyermeket szültek. Az így kieső idejüket azonban kutatásaik feldolgozására fordították. Ezért mindhármuknak elkészült tematikus monográfiájuk kézirata, amit mielőbb szeretnénk nyomtatásban megjelentetni.

Az anyagok feltöltése során (bizonyára ügyetlenségem miatt) gondom volt, hogy a véletlenül kétszer felvitt adatokat nem tudtam törölni. Így egyes tételek kétszer szerepelnek, elnézést kérek érte!

A kutatás eredményeképpen megjelent:

3 könyv - Iancu Laura: *Jeles napok, ünnepi szokások a moldvai Magyarfaluban*. Lucidus Kiadó, Budapest, 2011. 153 pp.

- Povedák István: *Álhősök, hamis istenek? Hős- és sztárkultusz a posztmodern korban*. Szeged, SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék - Gerhardus Kiadó 2011. 254 pp,

- Barna Gábor szerk.: *Vallások, határok, kölcsönhatások / Religions, Borders, Interferences*. SZTE Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék – Akadémiai Kiadó, Budapest, 2011. 176 pp.

1 nagy könyvfejezet (Wojciech Bedynski - Remigiusz Mazur-Hanaj (Ed.): *The Tree, the Well and the Stone. Sacred places in the cultural space of Central-Eastern Europe*. In Crudo: Warsaw, 2011. 97-185.)

1 angol nyelvű blokk az *Acta Ethnographica Hungarica* folyóirat Vol. 56. (2011) Nr. 1. számában (1-92. oldal).

4 doktori értekezés készült el, ebből kettőt megvédtek, a harmadik most van védés alatt, a negyediket benyújtották. Az ötödik doktori értekezés várhatóan 2012-ben készül.

Száznál több tanulmány látott napvilágot.

Számos konferencia előadás hangzott el, amelynek egy része sajtó alatt van, és megjelenésre vár. (Lásd a Közlemények jegyzékében)

Sajtó alatt van

6 könyv a Szegedi Vallási Néprajzi Könyvtár sorozatban:

1. Nagyné Frauhammer Krisztina: *Szemben a feledéssel. Magyarországi kegyhelyek vendégkönyveinek összehasonlító elemzése* (várható megjelenés 2012)
2. Povedák Kinga: *Gitáros apostolok. A keresztény könnyűzene története és értelmezése* (várható megjelenés 2012)
3. Bodosi-Kocsis Nóra: *A magyarországi Krisna-tudatú hívők virtuális közösségei* (PhD értekezés) (várható megjelenés 2012)
4. Barna Gábor szerk. *Ami a látvány mögött van / Beyond Representation* (várható megjelenés 2012)
5. Gyanó Szilvia: *Rózsafüzér társulatok a 20-21. század fordulóján* (PhD értekezés) (várható megjelenés 2013)
6. Vörös Emese: *A paplakodalom. Profán rítusok a vallási életben. A papszentelési első misét követő rítusok* (PhD értekezés) (várható megjelenés 2013)

Megvalósult:

1 nemzetközi diákszeminárium, Gyöngyös, 2009. szeptember 26-30. Kétnyelvű tanulmánykötete szerkesztés alatt, lásd – Barna Gábor szerk. *Ami a látvány mögött van / Beyond Representation*

1 nemzetközi (lengyel-szlovák-magyar) terepkutatás a Visegrad4 Fund támogatásával: *The Tree, the Well and the Stone. Sacred places in the cultural space of Central-Eastern Europe* címmel és témakörben.

Műszerbeszerzés

1. Nyomtató Canon Pixma MP 610 6db
2. Videókamera JVC
3. Kamera Canon HV 40

4. Diktafon Olympus
5. Diktafon Olympus
6. Fotónyomtató HP DESKJET 9800 tintasugaras
7. Fényképezőgép CANON IXUS
8. Fényképezőgép OLYMPUS SP
9. Fényképezőgép Fujifilm Finepix S5800
10. Fényképezőgép Panasonic DMC-FZ 8
11. Fényképezőgép Panasonic Lumix DMC-FZ100
12. Állvány Repra
13. Monitor TFT Asus
14. LAPTOP PC CelciusR-540
15. Fénymásoló gép KYOCERA KM 1650
16. Nyomtató Samsung FX SCX 4521
17. Nyomtató Samsung FX SCX 4521
18. Külső Winchester 4db
19. Multifunkcionális készülék HP Photosmart C4280
20. Projektor EPSON EMP-S6
21. Videókamera SONY HDR SR 12E
22. DVD VIDEÓ COMBI FUNAI HDK
23. Számítógép I/4 konfiguráció
24. Samsung Notebook
25. Spirálozó gép CB205 Rexel

Költségvetés módosítások

A költségvetés módosítására háromszor kértünk engedélyt, minden alkalommal megkaptuk. Először a hallgató alkalmazás járulékkötelessé válása miatt keletkezett túlköltség miatt, majd az egyéb költségeknél keletkezett nagyobb hiány miatt, ami a könyvvásárlással függött össze. Az utolsó, harmadik kérésünk a napidíj összegének átcsoportosítását jelentette, hogy annak keretösszegét hatékonyabban használhassuk fel konferencia-költségeink során.